

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی (رو)

دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی
دانشکده حقوق و الهیات
گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد (M.A.)
رشته فقه و حقوق اسلامی

موضوع

احکام سلول های بنیادین از منظر فقه و حقوق مدنی ایران

استاد راهنما

دکتر مصطفی نفری

استاد مشاور

آیت الله طه سمیعی

نگارش

هاجر ستایش

مهرماه ۱۳۹۶

دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی
دانشکده حقوق و الهیات
گروه حقوق

تأییدیه‌ی اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه‌ی دفاع از پایان‌نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیأت داوران نسخه‌ی نهایی پایان‌نامه‌ی آقای (خانم) هاجر ستایش را تحت عنوان احکام سلول‌های بنیادین از منظر فقه و حقوق مدنی ایران در رشته فقه و حقوق اسلامی از نظر فرم و محتوا بررسی نموده و پذیرش آن را با درجه..... برای تکمیل درجه‌ی کارشناسی ارشد پیشنهاد می‌کنند.

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱- استاد راهنما	دکتر مصطفی نفری	استادیار	
۲- استاد مشاور	آیت الله طه سمیعی	استادیار	
۳- استاد داور	دکتر راضیه عبدالصمدی	استادیار	
۴- استاد داور	دکتر زهره حاجیان	استادیار	
۵- مدیر گروه	دکتر امیر مقامی	استادیار	

تقدیم به:

پیشگاه مقدس حضرت زهرا (س) و حضرت بقیه الله الأعظم (عج)

و

همسر خوبم و دختر عزیزم به خاطر صبر، شکیبایی و همراهی بی نظیرشان

و تقدیم به:

استادان ارجمندم که در این راه یاریم نمودند.

تشکر و قدردانی

حمد و سپاس بی کران از خداوند کریم که این فرصت را برایم مهیا ساخت.
از استاد گرانقدرم جناب آقای دکتر نفری که زحمت راهنمایی ام را به عهده داشتند
و همچنین از استاد ارجمندم آیت الله سمیعی که عهده دار مشاوره ام در این کار
بودند صمیمانه سپاس گزارم.
همچنین قدر دان زحمات بی دریغ خانواده ی عزیزم هستم که همیشه حامی و
همراه من بودند
و در آخر از همه ی کسانی که در این نگارش یاریم کردند کمال تشکر را دارم و
برای همه ی عزیزان آرزوی توفیق روز افزون دارم.

و خداوند پدیده هایی را خواهد آفرید و حقایقی را برای شما روشن خواهد کرد
که شما هم اکنون نسبت به آن دانشی ندارید.

«سوره ی مبارکه نحل، آیه ی ۸»

چکیده

مسأله سلول های بنیادین و شبیه سازی انسان در قرن اخیر به یک بحث جهانی و همگانی تبدیل شده است. اهمیت سلول های بنیادین بدین لحاظ است که این سلول ها قادرند به طور نامحدود هر نوع سلول را به وجود آورند که این خصوصیت باعث استفاده ی حیرت آور این سلول ها در علم پیوند شده است. مهمترین کاربرد فعلی سلول های بنیادی، در سلول درمانی است.

پژوهش حاضر به بررسی به کارگیری فناوری سلول های بنیادین و مغایرت یا عدم مغایرت آن با کرامت انسان و بررسی رابطه ی انسان با اعضا و سلول های بدن خود و همچنین بررسی منشأ حق حیات و حمایت از شخصیت حقوقی انسان در فقه و حقوق ایران می پردازد.

شبیه سازی درمانی، مستلزم از بین بردن پیش رویان بوده و بدین لحاظ ابهام سقط جنین که عملی حرام است را ایجاد می نماید، اما؛ از منظر فقه امامیه، بر اساس اصله البرائة و اصله الاباحه و قاعده «کل شیء لک حلال حتی تعلم أنه حرام بعینه فتدعه» و با توجه به اینکه ادله ی منع سقط جنین ناظر به مراحل بعد از استقرار آن در رحم است از بین بردن آن برای استحصال سلول های بنیادی، قابل تجویز به نظر می رسد و حکم اولی شبیه سازی، جواز مطلق است. نظام حقوقی ایران، مخالفت با تمام اشکال شبیه سازی را عقلایی نمی داند و معتقد است که شبیه سازی درمانی را باید با وضع قوانینی مفید تجویز نمود. با توجه به موادی از قانون مدنی در باب اول از کتاب هشتم در مورد نسب مشروع و چگونگی الحاق ولد به والدین و همچنین با مراجعه به نظم عمومی و اخلاق حسنه، معلوم می شود که از منظر حقوق ایران شبیه سازی انسانی را نمی توان غیرمجاز اعلام نمود.

اخذ سلول از رویان و نیز بافتهای بدن، ایجاد تمایز در آنها و تولید بافت جهت پیوند در فقه شیعه و حقوق ایران جایز است زیرا آنان قائل به جواز خرید و فروش اعضای انسان به انسان بیمار دیگر می باشند و به استناد تبعیت سلول و بافت از کل مجموعه بدن، حق انتفاع و انتقال آن متعلق به صاحب اصلی سلول است و احکام مترتب بر بدن بر سلول یا بافت جدید کشت داده شده نیز مترتب است.

این پژوهش با استفاده از منابع کتابخانه ای و سایت های اینترنتی به روش توصیفی - تحلیلی موضوع سلول های بنیادین را از منظر فقه و حقوق مدنی ایران مورد بررسی قرار داده است.

کلیدواژه ها: سلول های بنیادین، رویان انسانی، شبیه سازی، فقه، حقوق

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱
۱- بیان مسأله	۱
۲- سابقه و پیشینه ی تحقیق	۱
۳- ضرورت و نوآوری تحقیق	۴
۴- سؤال های تحقیق	۶
۵- فرضیه های تحقیق	۶
۶- هدف ها و کاربرد های تحقیق	۷
۷- روش انجام تحقیق	۷
۹- ساماندهی تحقیق	۷

فصل اول- کلیات سلول های بنیادین

بخش اول- مفهوم شناسی سلول های بنیادین و انواع آن	۱۰
گفتار اول- ماهیت سلول های بنیادین.....	۱۰
۱- تعریف سلول های بنیادی	۱۰
۲- خصوصیات سلول های بنیادی	۱۰
۳- انواع سلول های بنیادی	۱۱
الف- سلول های بنیادی جنینی	۱۱
ب- سلول های بنیادی بالغ	۱۱
گفتار دوم- مقایسه ی سلول های بنیادی جنینی و بالغ	۱۲
۱- اخلاق زیستی	۱۲
۲- پس زدگی	۱۲
۳- تمایز	۱۲
۴- ناهماهنگی	۱۳
۵- قدرت تکثیر و نامیرا بودن	۱۳
۶- قدرت پر توانی	۱۳
بخش دوم- منابع و منشأ سلول های بنیادین	۱۳

- گفتار اول- منابع سلول های بنیادین ۱۳
- ۱- مغز استخوان ۱۳
- ۲- خون محیطی ۱۴
- ۳- خون بند ناف ۱۴
- گفتار دوم - منشأ سلول های بنیادین ۱۴
- ۱- منشأ سلول های بنیادی جنینی ۱۴
- ۲- منشأ سلول های بنیادی بالغ ۱۴
- گفتار سوم - روند کار سلول های بنیادی ۱۵
- ۱- روند کار سلول های بنیادی جنینی ۱۵
- ۲- روند کار سلول های بنیادی بالغ ۱۵
- گفتار چهارم - سلول های بند ناف ۱۶
- ۱- مزایای استفاده از خون بند ناف ۱۶
- ۲- روش جمع آوری خون بند ناف ۱۷
- گفتار پنجم- کاربرد سلول های بنیادی ۱۸
- ۱- کاربرد سلول های بنیادی در باز سازی سلول ها ۱۹
- ۲- درمان ناباروری با سلول های بنیادی ۱۹
- ۳- ترمیم ضایعات استخوانی با استفاده از سلول های بنیادی ۱۹
- ۴- ترمیم بافت های استخوانی ۱۹
- ۵- درمان بیماری ها و ضایعات عصبی ۲۰
- ۶- ترمیم سوختگی ها و ضایعات پوستی ۲۰
- ۷- ساخت دندان مصنوعی با سلول های بنیادی ۲۰
- ۸- استفاده از سلول های بنیادی برای ترمیم ضایعات کبدی ۲۱
- بخش سوم- تاریخچه ی سلول های بنیادین و شبیه سازی ۲۱
- گفتار اول - تاریخچه ی تولید و استفاده از سلول های بنیادی ۲۱
- گفتار دوم- جایگاه ایران در زمینه ی سلول های بنیادی ۲۲
- گفتار سوم- تاریخچه ی پیدایش و تکامل شبیه سازی ۲۳
- بخش چهارم- استفاده از سلول های بنیادین در زمینه ی تشکیل انسان ۲۴
- گفتار اول- اقسام شبیه سازی انسان ۲۴

- ۱- شبیه سازی درمانی..... ۲۴
- ۲- شبه سازی باز تولیدی..... ۲۴
- گفتار دوم- تکنیک های شبیه سازی..... ۲۴
- ۱- روش جنسی..... ۲۴
- ۲- روش غیر جنسی..... ۲۵
- ۳- شبیه سازی عضوی یا سلولی..... ۲۵
- گفتار سوم- آثار شبیه سازی..... ۲۵
- ۱- آثار سودمند شبیه سازی..... ۲۵
- ۲- آثار زیان بار و خطرناک شبیه سازی..... ۲۷
- الف- آسیب های درونی..... ۲۷
- ب- آسیب های برونی..... ۲۸

فصل دوم - احکام شبیه سازی از منظر فقه

- بخش اول - آغاز شخصیت قابل حمایت انسان..... ۳۲
- گفتار اول - حیات از منظر قرآن و روایات..... ۳۲
- ۱- روح در قرآن..... ۳۲
- ۲- ولوج روح در روایات..... ۳۳
- ۳- ولوج روح در فقه..... ۳۴
- گفتار دوم- روح از منظر علم پزشکی..... ۳۵
- ۱- ولوج روح در علم پزشکی..... ۳۵
- ۲- اثبات روح در انسان شبیه سازی شده..... ۳۵
- بخش دوم - شأن انسانی جنین و مسأله ی استقرار در رحم..... ۳۷
- گفتار اول - معنا شناسی..... ۳۷
- ۱- نطفه..... ۳۷
- ۲- نطفه ی امشاج..... ۳۸
- ۳- قرار مکین..... ۳۸
- ۴- جنین..... ۳۸
- گفتار دوم- جنین در قرآن..... ۳۹

- گفتار سوم- حقوق جنین در فقه اسلامی..... ۴۰
- گفتار چهارم- تبیین فقهی مسأله ی استقرار در رحم و شرط بودن آن..... ۴۰
- ۱- فقه امامیه..... ۴۰
- الف- اعتبار استقرار در رحم..... ۴۱
- ب- عدم اعتبار استقرار در رحم..... ۴۱
- ۲- فقه عامه..... ۴۲
- بخش سوم- شبیه سازی از منظر فقه..... ۴۳
- گفتار اول- شبیه سازی و شبهه ی خالقیت..... ۴۳
- گفتار دوم- معنای خلقت و آفرینش در قرآن..... ۴۴
- گفتار سوم- شبیه سازی از منظر اسلام..... ۴۴
- بخش چهارم- بررسی ادله ی موافقان و مخالفان شبیه سازی و مستندات آنان..... ۴۵
- گفتار اول- مستندات فقهی برجواز به کار گیری سلول های بنیادین..... ۴۵
- ۱- اصل اباحه و قاعده ی حلّیت..... ۴۶
- ۲- کشف سنت های الهی در صنع آفریدگار..... ۴۶
- ۳- تراحم..... ۴۷
- ۴- اصل برائت..... ۴۷
- گفتار دوم- مستندات فقهی بر ممنوعیت شبیه سازی..... ۴۸
- ۱- سد ذرایع و فتحها..... ۴۸
- ۲- قاعده ی لاضرر..... ۴۸
- ۳- حرمت تغییر در آفرینش الهی..... ۵۰
- ۴- عدم مالکیت و سلطه بر بدن..... ۵۰
- ۵- حرمت اختلال نظام و وجوب حفظ آن..... ۵۱
- ۶- رعایت اصل احتیاط..... ۵۱
- بخش پنجم- دیدگاه علمای شیعه و اهل تسنن نسبت به شبیه سازی..... ۵۲
- گفتار اول- شبیه سازی باز تولیدی از منظر علمای شیعه..... ۵۲
- ۱- جواز مطلق..... ۵۳
- ۲- جواز محدود..... ۵۳
- ۳- حرمت ثانویه..... ۵۴

۵۴	۴- حرمت اولی
۵۵	گفتار دوم - بررسی دیدگاه ها
۵۵	۱- بررسی حرمت اولی
۵۶	۲- بررسی حرمت ثانوی
۵۶	۳- بررسی جواز محدود
۵۷	۴- بررسی جواز مطلق
۵۸	گفتار سوم - بیان و بررسی دیدگاه اهل سنت
۵۸	۱- حکم شبیه سازی انسان از دیدگاه اهل سنت
۵۸	۲- دلایل فقهی - حقوقی اهل سنت بر ضد شبیه سازی
۶۰	۳- بررسی دلایل فقهی حقوقی اهل سنت
۶۱	۴- ادله ی کلامی اهل سنت بر ضد شبیه سازی
۶۲	گفتار چهارم- شبیه سازی نباتی و حیوانی از دیدگاه علمای شیعه و سنی

فصل سوم- احکام شبیه سازی انسان از منظر حقوق ایران

۶۴	بخش اول- بررسی شبیه سازی انسان در حقوق ایران
۶۴	گفتار اول- سلول های بنیادین؛ نظم عمومی و اخلاق حسنه
۶۶	گفتار دوم- موضع حقوق ایران در قبال شبیه سازی
۶۷	گفتار سوم- منشأ حیات انسان در حقوق ایران
۶۷	۱- انعقاد نطفه
۶۷	۲- استقرار در رحم
۶۸	گفتار چهارم- بررسی دیدگاه های موافق و مخالف شبیه سازی در حقوق ایران
۷۰	گفتار پنجم- مشکلات حقوقی شبیه سازی
۷۰	گفتار ششم- جواز حقوقی شبیه سازی
۷۱	بخش دوم- لزوم قانونمند کردن شبیه سازی
۷۱	گفتار اول- تفکرات ملی و بین المللی در قانونمند کردن شبیه سازی
۷۳	گفتار دوم- اصول کلی حقوق در رابطه با شبیه سازی انسانی
۷۳	۱- اصل لاضرر
۷۳	۲- اصل سودمندی

- ۳- اصل غایت بودن انسان ۷۳
- گفتار سوم - عملکرد قانونی مورد نیاز در کشور و ممنوعیت های قانونی در شبیه سازی ۷۴
- ۱- عملکرد قانونی مورد نیاز ۷۴
- ۲- ممنوعیت های قانونی در زمینه ی شبیه سازی ۷۵
- بخش سوم- نسب و حقوق فرد شبیه سازی شده ۷۵
- گفتار اول- همانند سازی و روابط نسبی ۷۵
- ۱- مفهوم لغوی فرزندی (ولد) ۷۵
- ۲- مفهوم فرزندی به اعتبار شرعی ۷۶
- ۳- والد یا والدین کودک شبیه سازی شده ۷۷
- الف- صاحب سلول جسمی و تخمک یک فرد (یک زن) باشد ۷۷
- ب- صاحب سلول جسمی غیر از صاحب رحم باشد ۷۷
- پ- صاحب سلول جسمی غیر از صاحب تخمک باشد ۷۹
- ۴- نسبت فرد شبیه سازی شده با صاحب سلول ۷۹
- الف- فرد شبیه سازی شده دارای نسب نیست ۷۹
- ب- فرد شبیه سازی شده، خود صاحب سلول است ۷۹
- پ- فرد شبیه سازی شده همزاد (برادری یا خواهری) صاحب سلول است ۸۰
- ت- فرد شبیه سازی شده، کودک صاحب سلول است ۸۰
- گفتار دوم- مسائل حقوقی فرد شبیه سازی شده ۸۱
- ۱- ارث ۸۱
- ۲- حضانت ۸۱
- ۳- وصیت ۸۲
- ۴- محرمیت ۸۲
- الف- محرمیت نسبت به فرزندان صاحب سلول ۸۳
- ب- محرمیت نسبت به والد ۸۳
- ۵- کفر و اسلام ۸۳
- ۶- قصاص ۸۴
- ۷- دیه ۸۵
- ۸- هویت کودک شبیه سازی شده ۸۵

- گفتار سوم- منع تجارت و معامله اعضای بدن شبیه ۸۵
- بخش چهارم- رابطه ی انسان با اعضای بدن خود و چگونگی انتفاع از آنها ۸۶
- گفتار اول- دیدگاه های موافقان و مخالفان تصرف در بدن ۸۶
- ۱- ادله ی مخالفان تصرف در بدن و بررسی آن ۸۶
- ۲- ادله ی موافقان تصرف در بدن و بررسی آن ۸۷
- گفتار دوم- آیا احکام مترتب بر بدن بر سلول یا بافت جدید نیز مترتب است؟ ۸۸
- بخش پنجم- جمع بندی ۸۹
- نتیجه گیری ۹۰
- پیشنهاد ۹۴
- فهرست منابع ۹۵
- چکیده ی انگلیسی ۹۹

مقدمه

بیان مسأله

فناوری سلول های بنیادین که به عقیده ی برخی اندیشمندان چالش قرن نام گرفته، پدیده ای است نو ظهور که روزنه ای آکنده از بیم و امید را در حیات بشری و در عرصه پزشکی به همراه داشته است. ضرورت تحقیق و پژوهش در خصوص سلول های بنیادین بدین لحاظ است که این سلول ها قادرند به طور نا محدود هر نوع سلول را به وجود آورند که این خصوصیت باعث استفاده ی این سلول ها در علم پیوند شده است. علاوه بر این به گونه ای می توان این سلول ها را از نظر ژنتیکی تغییر داد تا پس از پیوند دفع نشوند.

اخذ سلول های بنیادین که پایه و اساس شبیه سازی درمانی است، مطلوب برخی و مطرود برخی دیگر است در فقه اسلامی گروهی به کار گیری این فناوری را به لحاظی مغایر کرامت انسان دانسته و مخالف رواج این شیوه ی درمانی می باشند اما در سوی دیگر گروهی آن را گامی در جهت فهم عمیق تر سنت های نهان هستی دانسته اند. حقوق نیز به عنوان یکی از اصلی ترین حوزه های طرح مسائل انسانی و به لحاظ ارتباط نزدیک با اجتماع، اخلاق و دین عرصه ی پرسش های زیادی در این زمینه می باشد.

در این نوشتار تلاش گردیده است دیدگاه های موافق و مخالف را که زمینه ساز پذیرش یا محکومیت موضوع به لحاظ فقهی - حقوقی است طرح و سپس مباحث فقهی، حقوقی مرتبط با چالش های پیش روی موضوع را مورد تحلیل قرار داده و مغایرت و عدم مغایرت این فناوری را با مبدأ و منشأ حیات و همچنین مغایرت آن با کرامت انسان و رابطه ی انسان با اعضا و سلول های بدن خود را مورد بررسی قرارداد و همچنین به اصولی که در فقه برای پذیرش این فناوری به آن ها استناد می شود پرداخته شود.

سابقه ی تحقیق

در زمینه آثار مکتوب در مورد سلول های بنیادی و بررسی فقهی، حقوقی و اخلاقی آن کمتر به آن پرداخته شده است و اکثر کتاب ها یا مقالات موجود به مبحث شبیه سازی انسانی

پرداخته است و در این مورد مقالاتی در روز نامه ها و مجلات نوشته شده است. به تعدادی از آثاری که در این زمینه تألیف شده است اشاره می شود.

۱- غلامرضا نور محمدی (۱۳۸۴) در کتاب (شبیه سازی انسان؛ بیم ها و امیدها) به زبانی ساده و در عین حال علمی، مفهوم، روش ها و اصول علمی شبیه سازی را شرح داده است و به مسأله شبیه سازی از منظر اخلاق پزشکی پرداخته و تنافی و تعارض شبیه سازی با مبانی و اصول اخلاقی پزشکی را در تشریح کرده است و بازتاب های شبیه سازی در جهان اسلام و مسیحیت و دغدغه ها، نگرانی ها و سؤالاتی که درباره این پدیده نوظهور مطرح شده را بیان کرده و فتاوا و آرای برخی فقیهان و عالمان اسلامی شیعی و سنی در این باب را مورد توجه قرار داده است.

۲- سید حسن امامی (۱۳۸۴، مجله: کاوشی نو در فقه اسلامی) در مقاله ای تحت عنوان (شبیه سازی انسانی از دیدگاه شیعه؛ بررسی چهار دیدگاه) که این مقاله، بسط یافته فصل کوتاهی از رساله دکتری است، دیدگاه های مختلفی را که در میان عالمان دین، فقیهان و دانشوران شیعی پیرامون شبیه سازی حیوانی و انسانی اظهار شده است، مورد نقد و بررسی قرار داده و به آخرین آرا و فتاوی مطرح شده نیز اشاره نموده است.

۳- سید حسن اسلامی (۱۳۸۴، مجله: کاوشی نو در فقه اسلامی) در مقاله ای تحت عنوان (شبیه سازی انسانی از دیدگاه فقه اهل سنت) دیدگاه های مختلف و جدیدی را که از سوی فقیهان و حقوقدانان و مفتیان اهل سنت در خصوص شبیه سازی انسانی و حیوانی ارائه شده است، مطرح کرده و پس از بحث و بررسی مورد مناقشه قرار داده است.

۴- حسن جواهری (۱۳۸۵، مجله: کاوشی نو در فقه اسلامی) در مقاله ای تحت عنوان (تقسیم جنینی و شبیه سازی) ابتدا به بررسی حکم تکلیفی شبیه سازی یا مشروعیت و عدم مشروعیت آن و پس از آن به حکم وضعی آن پرداخته که متکفل بیان حکم آثار مترتب بر شبیه سازی در صورت وقوع است. نویسنده مقاله به لحاظ اصولی، شبیه سازی انسانی را بی اشکال می داند و ادله مخالفان را رد می کند. وی شبیه سازی تک نسخه ای را برای انسان - با فاصله سنی - فاقد آثار منفی اجتماعی می داند، ولی معتقد است شبیه سازی گسترده قطعاً به اختلال در نظام و نظم اجتماعی می انجامد و موجب تضییع حقوق فرد، تباهی عدالت و خروج جامعه انسانی از

حالت طبیعی اش می گردد و از این باب حرام خواهد بود و خلاصه این که شبیه سازی حرمت اولیه ندارد و حرمت آن مقید به اختلال در نظام اجتماعی است.

۵- دکتر ایاد احمد ابراهیم (۲۰۰۳) در کتابی تحت عنوان (الهندسة الوراثية بين معطيات العلم و ضوابط الشرع) که در اصل رساله دکتری ایشان است به تبیین مسائل مهندسی ژنتیک و احکام شرعی آن پرداخته است و سپس به بررسی مسأله ی شبیه سازی انسانی می پردازد. مؤلف پس از توضیح مراحل و انواع شبیه سازی می کوشد حکم شرعی آن را بیان دارد. از نظر وی شبیه سازی گیاهان و حیوانات به دلایل فواید فراوانی که برای بشر دارند، مجاز است و هیچ منع شرعی ندارد. تنها مسأله شبیه سازی انسان بر جای می ماند. نویسنده مصالح و مفاسد این کار را برمی شمارد و سپس به حکم شرعی آن می رسد و به تفصیل دلایل مخالفان شبیه سازی را نقل و آنها را نقد می کند و وافی به مقصود نمی داند. سرانجام خود می کوشد نظر خویش را در این باره بیان کند. وی شبیه سازی بشری را حرام دانسته، برای اثبات نظر خود دلایلی می آورد. آن گاه وی تصمیمات مجمع فقه اسلامی را در تأیید نظر خود نقل می کند و این بحث را با بیان این که کشت اعضا اشکالی ندارد، به پایان می رساند.

۶- منذر طیب البرزنجی و شاکر غنی العادلی (۲۰۰۱) در کتاب (عمليات أطفال الأنابيب والاستنساخ البشري في منظور الشريعة الإسلامية) ابتدا چگونگی شبیه سازی ژنتیک تشریح و به دنبال آن شبیه سازی بیولوژیک انسانی را بیان کرده اند و به مراحل مختلف چگونگی شبیه سازی انسانی از طریق سلولها اشاره کرده اند و سپس با برشمردن ابعاد مثبت شبیه سازی انسانی، فواید و منافع اقتصادی شبیه سازی را آورده و ابعاد منفی شبیه سازی را نیز از نظر گذرانده و در فرجام بحث دیدگاه شرعی و فقهی در مسأله شبیه سازی را کاویده اند.

۷- عبد المعز خطاب (۱۹۹۷) در کتاب (الاستنساخ البشري هل هو ضد المشيئة الإلهية؟) در بابهای اول تا سوم، ابعاد مختلف علمی و فنی موضوع شبیه سازی را تشریح کرده، سپس در فصل چهارم با عنوان آیا شبیه سازی دخالت در مشیت الهی است؟ نقاط مثبت و منفی شبیه سازی را از دیدگاه دینی برشمرد و آن را از جمله سنن و قوانین الهی دانسته که بشر اخیراً به کشف آن نایل آمده است. در فصل پنجم و ششم، پیشرفت‌های علمی بشر را ستوده و آن را

کشف سنت‌های الهی در طبیعت دانسته و حدود و ثغور اندیشه علمی را در قرآن تشریح نموده است.

۸- لاری گلدستین و مگ اشنایدر (۲۰۱۰) در کتاب (سلول‌های بنیادین به زبان ساده) اطلاعات با ارزشی در این باره که تحقیقات سلول‌های بنیادی چیست و به کجا ممکن است منتهی شود را به زبان ساده ارائه داده اند و به طور واقع‌گرایانه بسیاری از دیدگاه‌ها و نقطه نظرات پیرامون معنویات و اخلاقیات تحقیقات سلول‌های بنیادی را مطرح کرده اند و بدون جانب‌داری خاص به بیان استدلال‌های مخالفان و موافقان پژوهش‌های سلول‌های بنیادی پرداخته اند.

۹- یورگن‌هابر ماس (۱۳۸۴) در کتاب (مهندسی ژنتیک آینده سرشت انسان؛ تأملی در مسائل اخلاقی، حقوقی و فلسفی شبیه‌سازی انسانی) استلزامات اخلاقی دانش مهندسی ژن را که شبیه‌سازی نیز در حوزه این علم لحاظ می‌گردد، مطرح ساخته و در معرض بررسی دقیق فلسفی قرار داده است. نقطه عزیمت وی در طرح دیدگاه اخلاقی فلسفی اش، این نکته است که دستکاری ژنتیکی، وابسته به هویت و خودفهمی نوع انسان است و ما نمی‌توانیم این امکان را رد کنیم که دخالت علم مهندسی ژنتیک، چه بسا برای انتخاب شیوه زندگی یک فرد محدودکننده باشد و یا روابط متقارن بین انسان‌های آزاد و برابر را تضعیف نماید.

۱۰- جرمی ریفکین (۱۳۸۲) در کتابی تحت عنوان (قرن بیوتکنولوژی) ابعاد، پیامدها و لوازم انقلاب ژنتیکی و شبیه‌سازی حیوانی و انسانی را برشمرد و اگرچه ابعاد حقوقی و قانونی این پدیده مشخصاً بیان نشده است، ولی در لابه‌لای مباحث مختلفی ابعاد و جنبه‌های مختلف انقلاب ژنی و شبیه‌سازی حیوانی و انسانی بررسی و تحلیل شده است، مؤلف مسائل و موضوعات حقوقی را نیز به مناسبت مورد نظر قرار داده است.

ضرورت و نوآوری تحقیق

با وجود گذشت سال‌ها از کشف سلول‌های بنیادین، این حوزه آنقدر گسترده است که هنوز فرصت‌های ارزشمند زیادی برای کار روی آنها وجود دارد. بسیاری از دانشمندان امیدوارند با

گسترش مطالعات و آزمایشات در زمینه سلول‌های بنیادی، بشر هر چه بیشتر به سمت حل بسیاری از مشکلات پزشکی حرکت کند.

یکی از اصلی‌ترین زمینه‌های فعالیت در دانش سلول‌های بنیادی، بهره‌گیری از این یاخته‌ها در ایجاد بافت‌ها و اندام‌های جدید برای بدن است. هر ساله صدها هزار نفر به علت آسیب‌هایی که به اندام‌های داخلی‌شان وارد می‌شود جان خود را از دست می‌دهند یا زندگی همراه با درد و رنج را تجربه می‌کنند. تولید بافت‌های جدید در آزمایشگاه و پیوند آن به بدن بیمار می‌تواند راه‌حلی برای این مشکل بزرگ باشد. همچنین تولید انواع بافت‌ها و اندام‌های بدن در آزمایشگاه می‌تواند زمینه را برای آزمایش داروهای جدید روی آن فراهم کند. در این صورت شاید خطرات احتمالی داروهای مختلف روی انسان کاهش قابل توجهی پیدا کند. همچنین شاید روزی در آینده شاهد تولید داروهایی باشیم که پس از ورود به بدن انسان، سلول‌های بنیادی را به نوع مشخصی از سلول‌ها تبدیل کرده و به این ترتیب آسیب وارد شده به اندام‌های داخلی ترمیم شود.

مطالعه سلول‌های بنیادی همچنین می‌تواند ما را در شناخت هر چه بهتر ساختار ژنتیکی بدن انسان یاری رساند. در این صورت دانش ژنتیک نیز می‌تواند در شناسایی و درمان هر چه بهتر برخی از بیماری‌ها به ما یاری رسانده و حتی در حرکت رو به جلوی حوزه سلول‌های بنیادی همراه شده و شتابی دوچندان به آن ببخشد.

دلیل اصلی پیری و مرگ را باید در نابودی سلول‌های بدن دانست. به همین دلیل است که شناخت بهتر از سلول‌های بنیادی می‌تواند ما را در شناخت بهتر پیری و حتی دستیابی به شیوه‌هایی برای مبارزه با پیری و افزایش عمر طبیعی انسان کمک کند.

امروزه انقلاب بیولوژیک توجه دانشمندان و علمای دین را بیش از دیگر عرصه‌ها به خود جلب کرده است و ما با تحولی جدید در رویکرد به مسائل اخلاقی مواجه هستیم که دستاوردهای انقلاب بیولوژیک بر ما تحمیل کرده است.

بنابر این مسأله سلول‌های بنیادین صرفاً به یک مسأله بیولوژیک محدود نمی‌شود بلکه علاوه بر آن مسأله ای اجتماعی و اخلاقی نیز به شمار می‌رود.

ارزیابی اخلاقی، مذهبی و حقوقی پژوهش‌هایی که از سلول‌های بنیادین حاصل از جنین انسان که قابلیت رشد و تکوین در چندین جهت مختلف را دارند نشان می‌دهد که در آنها استفاده از سلول‌های بنیادی جنین به دلیل تخریب رویان در طی اخذ سلول‌های بنیادین مورد مناقشه است که دنیای پزشکی را در مقابل پرسش‌ها و تردیدهای دینی، اخلاقی و حقوقی قرار داده است. پژوهش حاضر بر آن است که به ارزیابی اخلاقی، فقهی و حقوقی سلول‌های بنیادین بپردازد.

سؤال‌های تحقیق:

- ۱- آیا به کارگیری فناوری سلول‌های بنیادین با شأن و کرامت انسانی مغایرت دارد؟
- ۲- رابطه انسان نسبت به اعضای بدن (سلول‌های بدن) خود و نحوه ی انتفاع از آنها چگونه است؟
- ۳- آیا استخراج سلول از رویان چند روزه مصداق معدوم کردن و تخریب حیات بالقوه است؟

فرضیه‌های تحقیق:

- با استناد به اصل اباحه و جواز، به کارگیری فناوری سلول‌های بنیادین با شأن و کرامت انسانی مغایرت ندارد.
- به استناد تبعیت سلول و بافت از کل مجموعه ی بدن احکام مترتب بر بدن بر سلول یا بافت جدید کشت داده شده مترتب است و حق انتفاع و انتقال بافت جدید متعلق به صاحب اصلی سلول است.
- در فقه امامیه بین نطفه ای که در بیرون رحم است با نطفه ای که استقرار یافته فرق است و استقرار نیز همان لانه گزینی در رحم است و تا قبل از لانه گزینی، ادله مربوط به حرمت تخریب حیات بالقوه شامل آن نمی‌گردد.